

RAINBOW CHALLENGE

Patyčių prevencinė priemonė
Rainbow Challenge klubai
Lietuvos mokyklose: metodinė medžiaga

Tolerantiško Jaunimo Asociacija
Labdaros ir Paramos Fondas Frida

2021

Leidiny yra jungtinis projektų veiklos rezultatas:

„Rainbow Challenge“ už LGBT+ teises ir galimybes“, finansuojamas Aktyvių piliečių fondo EEE finansinio mechanizmo lėšomis.

„Kitoks, bet savas“, finansuojamas Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Jaunimo organizacijų stiprinimo programų finansavimo 2021–2022 metais lėšomis.

Metodinė priemonė adaptuota Lietuvos mokykloms pagal COC Netherlands programą „Gender And Sexuality Network“, gavus projekto autorių sutikimą:

Edelenbosch, G. J., Emmen, M., Ricardo. M. (n.d).

Gay – Straight Alliances At School.

Lietuvišką versiją parengė Rasa Katinaite

© Tolerantiško Jaunimo Asociacija

© Labdaros ir paramos fondas Frida

Turinys

Aktualumas	3
Diskriminacija dėl negalios.....	3
Diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ir (ar) lytinės tapatybės.....	4
Tautinė ir (ar) kultūrinė diskriminacija.....	6
Diskriminacijos patyrimo mokykloje pasekmės.....	7
Intervencijos pristatymas	8
Tikslinės grupės.....	8
Intervencijos tikslai.....	9
Intervencijos planas	10
Aktyvių moksleivių ir mokytojų pasiekimas.....	11
„Rainbow Challenge“ klubo veiklos metodikos užsakymas.....	12
„Rainbow Challenge“ klubo įkūrimo eiga.....	14
Grupės veiklų pavyzdžiai	16
Parama „Rainbow Challenge“ klubams.....	17
Intervencijos plano pagrindimas	18
Galimi šalutiniai intervencijos efektai.....	20
Mokslinis metodikos kūrimo pagrindas	20
Kitų šalių intervencijos, naudotos metodikos rengime	22
Įgyvendinimas	23
Priemonės ir edukacijos	23
Reikalavimai klubo įkūrėjams, kuratoriams ir nariams.....	23
Klubo veiklos kokybės užtikrinimas	24
Klubo veiklos prielaidos.....	24
Naudota literatūra	27

Aktualumas

Nepaisant to, kad UNESCO konvencija prieš diskriminaciją švietimo srityje ir Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija užtikrina visiems lygias galimybes į mokslą be diskriminacijos (LGL, 2015), Lietuvoje atlikto tyrimo duomenimis, beveik pusė moksleivių yra susidūrę su tiesiogine diskriminacija mokykloje, kylančia iš mokinių arba mokytojų. Diskriminacija mokykloje pasireiškia dėl įvairių aspektų – įsitikinimų, kalbos, socialinės padėties, negalios, o taip pat, seksualinės orientacijos bei lytinės tapatybės (Jonutytė, Rupšienė, Šmitienė ir kt., 2009).

Diskriminacija dėl negalios

Diskriminacija dėl negalios yra viena iš labiausiai paplitusių diskriminacijos rūšių Lietuvos mokyklose. 2009 metais net ketvirtadalis apklausoje dalyvavusių moksleivių nurodė, kad mokiniai vengia bendrauti su moksleiviais turinčiais negalią. Nors mokiniai jau išmoksta priimti bendraamžius, turinčius fizinę negalią, tačiau net trečdalis psichosocialinę negalią turinčių moksleivių mokykloje yra diskriminuojami (Jonutytė ir kt., 2009). Ši diskriminacija dažniausiai atsiranda dėl to, kad moksleiviai Lietuvoje nėra pratę bendrauti ir mokytis su negalią turinčiais bendraklasiais, o mažas asmeninis kontaktas ir patyrimas lemia neigiamesnes nuostatas į negalią turinčius asmenis. Pavyzdžiui, Škotijoje pastebėta, kad kuo daugiau moksleiviai turi bendraklasių, turinčių psichosocialinę ar fizinę negalią, ir kuo daugiau asmeninio kontakto su negalią turinčiais asmenimis turėjo, tuo pozityvesnis ir objektyvesnis yra moksleivių požiūris į negalią turinčius mokinius (Cairns & McClatchey, 2013), dėl to siekiant mažesnės diskriminacijos dėl negalios mokyklose, svarbu yra tikslingai vykdomas integracijos procesas bei dalijimasis asmenine patirtimi. Lietuvoje 2024 metais yra planuojama švietimo reformą, kurios metu vaikai, turintys psichosocialinę negalią bus integruojami į bendrojo lavinimo mokyklas, dėl to mokyklose svarbu yra ruošti aplinką sėkmingai jų integracijai. Diskriminacijos

dėl negalios patyrimas mokykloje mažina šių moksleivių savivertę, o žema savivertė yra pagrindinė problema, su kuria susiduria moksleiviai turintys negalią (Hallachan & Kauffman, 2003 cit. Čekanavičiūtė, 2011). Remiantis pačių mokytojų teigimu, diskriminacija dėl negalios mokykloje pasireiškia dėl žinių trūkumo tiek mokinių, tiek mokytojų tarpe (Čekanavičiūtė, 2011), dėl to svarbu yra mokyklos bendruomenei suteikti žinių, apie skirtingas negalios formas bei jų raišką ir pačios diskriminacijos negalios pagrindu paplitimą ugdymo įstaigoje.

Diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ir (ar) lytinės tapatybės

Europos tyrimo duomenimis, net 63 procentai 15-17 m. lesbiečių, gėjų ir biseksualių jaunuolių (toliau – LGB) Lietuvoje patyrė diskriminaciją dėl savo seksualinės orientacijos (FRA, 2020). Taip pat, net pusė homoseksualių ir biseksualių moksleivių slepia savo seksualinę orientaciją nuo visų išskyrus artimiausius draugus, o net penktadalis nėra pasisakęs apie savo seksualinę orientaciją visiškai niekam. Tai lemia neheteroseksualių moksleivių jaučiamą nesaugumą mokykloje – vos ketvirtadalis neheteroseksualių moksleivių įvardijo jaučiantys visiškai arba daugiausia saugiai savo mokykloje, o visi kiti mokyklos aplinkoje jaučiasi nesaugiai (LGL, 2015). Tiek pasaulyje, tiek Lietuvoje atlikti tyrimai rodo, kad homofobijos patyrimas yra susijęs su didesne šių paauglių savižudybės rizika ir suprastėjusia psichologine sveikata – pavyzdžiui, net pusė Lietuvoje gyvenančių homoseksualių paauglių jaučiasi atstumti ir dažnai nori verkti, vos trečdalis jaučiasi laimingi savo gyvenime ir tik 30 procentų pasitiki savimi (Kriaučionytė, 2014).

Eurobarometro duomenimis, daugiau nei pusė apklaustų Lietuvos gyventojų sutinka, kad mokyklose turėtų būti mokoma apie skirtingas seksualines orientacijas bei lytines tapatybes (European Commission, 2019), tačiau remiantis pačių moksleivių pasidalijimais, šios temos nėra įtraukiamos į ugdymo programą (Katinaitė ir TJA, 2021). Priešingai, pasak pačių moksleivių, „yra mokytojų, kurie yra linkę pakeisti oficialios statistikos duomenis pamokų me-

tu, nes patys netiki nebinarinių asmenų egzistavimu“ (15 m. biseksualus moksleivis) arba „mokytojai apsimeta, kad LGBTQ žmonės išvis neegzistuoja“ (15m. biseksuali moksleivė). Taip pat, pastebima, kad mokytojų turimos žinios apie neheteroseksualius asmenis yra klaidingos – dauguma moksleivių teigia, kad pamokų metu mokytojai skleidžia klaidingą informaciją homoseksualumą įvardindami kaip ligą bei tapatindami su nusikaltimais: „LGBT nariai dažniausia lyginami su pedofilais ir iškrypeliais, teigiama, kad jie yra traukti arba psichiškai neįgalūs“ (15m. heteroseksuali moksleivė). Be to, vos 10 procentų mokytojų pripažįsta, kad jų mokykloje mokosi neheteroseksualių moksleivių (LGL, 2015). Nors Lietuvoje nėra oficialios statistikos leidžiančios daryti prielaidas apie neheteroseksualumo paplitimą jaunimo tarpe, naujausiais Jungtinės Karalystės statistikos duomenimis, net iki 10 procentų paauglių nelaiko savęs išskirtinai heteroseksualiais (Deveaux, 2016), kas leidžia daryti prielaidas, jog Lietuvos mokyklose vyrauja klaidinga nuostata apie neheteroseksualių moksleivių neegzistavimą.

Ši klaidinga nuostata kyla iš Lietuvos visuomenėje, o taip pat ir mokyklose, paplitusio heteronormatyvumo (LGL, 2013). Vyraujant nuostatai, kad heteroseksualus potraukis yra vienintelis priimtinas potraukio tipas, neheteroseksualius jausmus jaučiantys jaunuoliai mokykloje jaučiasi nepastebimi ar diskriminuojami. 2015 m. LGL atlikto tyrimo duomenimis, beveik 80 procentų seksualinėms mažumoms priklausančių paauglių mokykloje teigė susidūrę su patyčiomis dėl savo seksualinės orientacijos. Taip pat net 30 procentų visų Lietuvos moksleivių teigia, kad dažnai girdi žodžius, susijusius su seksualine orientacija naudojamus siekiant įžeisti ar pažeminti kitą (Jonutytė ir kiti, 2009). Panaši tendencija matoma ir šios metodikos kūrime atliktame žvalgomajame tyrime - su seksualine orientacija susijusių žodžių (pvz: *gėjus, lesbietė, žydras ir kt.*) naudojimas siekiant įžeisti tiek heteroseksualius, tiek neheteroseksualius paauglius buvo įvardijama kaip viena iš dažniausių mokinių rodomos homofobijos formų (Katinaitė ir TJA, 2021). Daugiau apie homofobinių

patyčių paplitimą Lietuvoje ir jų pasekmes galima paskaityti 2015 m. LGL išleistame leidinyje „Nematomos patyčios: tyrimo Lietuvos mokyklose rezultatai ir rekomendacijos“ bei straipsniuose nurodytuose literatūros sąraše.

Tautinė ir (ar) kultūrinė diskriminacija

Remiantis Lietuvos Statistikos Departamento duomenimis (2011), net 15 procentų Lietuvos gyventojų sudaro tautinėms mažumoms priklausantys asmenys. Dėl to tautinių mažumų jaunimas yra neatsiejama Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų dalis. Tačiau, apklausos rodo, kad tautinių mažumų jaunimas mokykloje dažnai jaučiasi diskriminuojamas. Ši diskriminacija dažnai yra susijusi ir su tautinėms mažumoms priklausančių moksleivių skaičiumi mokykloje - kuo tokių moksleivių yra mažiau, tuo diskriminacija yra stipresnė (Vitoroulis & Georgiades, 2017). Viena iš dažniausiai mokykloje pasireiškiančių tautinių mažumų diskriminacijos formų yra diskriminacija dėl gimtosios kalbos vartojimo. Kalba yra vienas iš svarbių aspektų, padedantis tautinių mažumų atstovams išlaikyti ryšį su savo kultūra. Tačiau beveik 20 procentų lenkų kilmės moksleivių ir 8 procentai rusų kilmės moksleivių teigia, kad mokytojai draudžia jiems mokykloje naudoti savo gimtąją kalbą. Be to, kitų tautybių moksleiviai yra žymiai mažiau patenkinti mokykloje suteikiamomis galimybėmis gauti informaciją apie mokomuosius dalykus ar jiems rūpimus klausimus. Tai rodo, kad Lietuvos mokyklose tautinių mažumų jaunimui nėra suteikiamos tokios pačios teisės, kaip lietuvių tautybės moksleiviams (Jonutytė ir kt., 2009). Skaburskytė teigia (2008), kad tautinių mažumų atstovai mokykloje patiria daugiau sunkumų nei lietuvių tautybės moksleiviai – jiems sunkiau susirasti draugų, suprasti socialines normas ir kultūrinės taisykles bei kalbėti apie save su nepažįstamais žmonėmis. Pasak jos, tai rodo, kad Lietuvos mokyklos nėra pakankamai demokratiškos tautiškumo klausimais ir iš čia kyla galimybė kitos tautybės moksleivių diskriminacijai. Diskriminacija taip pat dažnai pasireiškia ir socialiniu atstūmimu bei atsiribojimu. Beveik 9 procentai moksleivių teigė nenorintys sėdėti viename suole su kitos tautybės moksleiviu, kas rodo

aiškią socialinio atsiribojimo tendenciją mokinių tarpe (Jonutytė ir kt., 2009). Toks socialinis atstūmimas turi neigiamas pasekmes jaunimo psichologinei gerovei – pastebima, kad tautinėms mažumoms priklausantys moksleiviai save vertina žymiai prasčiau ir yra daug labiau savikritiški nei lietuvių kilmės moksleiviai (Skaburskytė, 2008).

Diskriminacijos patyrimo mokykloje pasekmės

Užsienio tyrimai rodo, kad patiriama diskriminacija ar neigiamas nusistatymas mokykloje neigiamai veikia ne tik moksleivių psichologinę gerovę, bet taip pat prastina jų akademinis pasiekimus. Diskriminacijos patyrimas mokiniams sukelia stresą, dėl kurio moksleiviai suformuoja neigiamą požiūrį į mokyklą ir jos bendruomenę ir nėra motyvuoti joje stengtis, kas lemia suprastėjusius akademinis rezultatus (Spears Brown, 2015). Atsižvelgiant į tai, jog pagrindinė mokyklų funkcija yra suteikti moksleiviams kuo geresnį ir įvairiapusiškesnį išsilavinimą, svarbu yra stabdyti mokyklose pasireiškiančią diskriminaciją bei sudaryti vienodas sąlygas visiems mokiniams. Kuo labiau moksleiviai jaučiasi priimti savo mokyklos bendruomenėje, tuo mažiau diskriminacijos jie išgyvena (Vitoroulis & Georgiades, 2017), o gaunamas socialinis palaikymas padeda neutralizuoti neigiamas diskriminacijos pasekmes (Kwon, 2013). Todėl mokyklose yra svarbu kurti struktūras, galinčias užtikrinti diskriminuojamų mokinių saugumą ir gerovę. Toliau yra pristatoma „Rainbow Challenge“ projekto metodika, skirta mažinti diskriminaciją Lietuvos mokyklose, parengta remiantis Nyderlanduose sėkmingai veikiančios antidiskriminacinės metodikos pavyzdžiu. Jei nenurodyta kitaip, toliau pateikiama intervencija sudaryta remiantis „Gay-Straight Alliances at schools“ (Edelenbosch, Emmen & Ricardo, n.d).

Intervencijos pristatymas

Tikslinės grupės

Tikslinė grupė – diskriminaciją dėl lyties, seksualinės orientacijos, tautybės, religijos, negalios, įsitikinimų ir kitų priežasčių patiriantys Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų, 9-12 klasių moksleiviai. Tikimasi, kad mokyklos aplinka jiems taps saugesnė.

Papildomos tikslinės grupės:

- ▶ 9-12 klasių moksleivių bendruomenė – siekiant sukurti saugią aplinką mokykloje, į programos veiklas svarbu yra įtraukti ne tik diskriminuojamų grupių atstovus, bet ir visus kitus moksleivius, norinčius prisidėti prie saugios mokyklos aplinkos kūrimo.
- ▶ 9-12 klasių mokytojai ir pagalbinis personalas – mokytojų rolė šioje programoje yra padėti įkurti, palaikyti ir kuruoti „Rainbow Challenge“ mokinių veiklos klubą. Taip pat, mokyklos mokytojai patys sprendžia, dėl temų, susijusių su tolerancijos skatinimu ir diskriminacijos mažinimu įtraukimo į mokymo programą. Dalyvavimas programoje labiausiai yra pritaikytas mokytojams, tačiau mokykloje dirbantis pagalbinis personalas (pagalbos specialistai, bibliotekininkai, valytojai ir kt.) taip pat gali tapti „Rainbow Challenge“ mokinių klubo kuratoriais.
- ▶ Mokyklos administracija – pastebima, kad mokinių klubai veikia tikslingiausiai, kai jie sulaukia palaikymo iš mokyklos administracijos. Iš mokyklos administracijos tikimasi pagalbos nustatant aiškias taisykles ribojančias diskriminaciją mokykloje bei pagalbos įtraukiant tolerancijos skatinimą didinančias temas į ugdymo programą. Mokyklos administracija taip pat gali mokinių klubui suteikti finansinę paramą.

Intervencija skirta vyresniųjų klasių (9-12 kl.) bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviams ir darbuotojams. Remiantis kitų šalių patirtimi, ji gali būti įgyvendinama ir progimnazijose bei specializuotose ugdymo įstaigose.

Intervencijos tikslai

Pagrindinis tikslas – remiantis aktyvizmo bei edukacijos principais, didinti toleranciją diskriminuojamų mokinių grupių moksleiviams ir kurti saugesnį mokyklos klimatą pažeidžiamoms grupėms priklausantiems mokiniams.

Skirtingoms tikslinėms grupėms keliami uždaviniai:

Diskriminaciją patiriantiems mokiniams:

1. Susipažinti ir užmegzti draugystę su kitais diskriminaciją patiriančiais mokiniams
2. Įkurti savitarpio pagalbos grupę, skirtą dalintis sunkumais, emocijomis ir gerinti savęs pažinimo įgūdžius.
3. Priimti savo unikalumą ir gebėti atvirai juo dalintis su kitais asmenimis.
4. Ugdyti socialinius įgūdžius
5. Gauti pagalbą tvarkantis su patiriama diskriminacija ar patyčiomis
6. Mokyti reaguoti į neigiamas visuomenės reakcijas

Diskriminacijos nepatiriantiems mokiniams:

1. Įgyti žinių apie diskriminuojamas grupes ir jiems kylančius sunkumus:
 - a. susipažinti su seksualinių orientacijų ir lytinių tapatybių įvairove
 - b. susipažinti su psichosocialinių ir fizinių negalių įvairove
 - c. susipažinti su skirtingų kultūrų tradicijomis
 - d. įgyti žinių apie diskriminacijos paplitimą, priežastis ir pasekmes

2. Ugdyti toleranciją skirtingoms mokinių grupėms.
3. Žinoti tinkamus ir netinkamus terminus bendraujant su/apie tam tikros socialinės mažumos grupės atstovais/us.
4. Pažinti socialinių mažumų grupių atstovus savo mokykloje.

Mokyklos darbuotojams:

1. Įgyti žinių apie diskriminuojamas grupes ir jiems kylančius sunkumus mokykloje.
2. Gebėti sustabdyti patyčias, diskriminaciją ar stigmatizaciją lyties, seksualinės orientacijos, tautybės, negalios ar kitu pagrindu.
3. Skatinti pozityvius dialogus apie diskriminuojamų grupių atstovus pamokų metu.
4. Įtraukti teigiamus pasisakymus apie diskriminuojamų grupių atstovus, jų istoriją ir su šiomis grupėmis susijusius klausimus į pamokos planą.
5. Organizuoti socialinę paramą diskriminuojamų grupių moksleiviams.

Intervencijos planas

Pagrindinis šios intervencijos tikslas yra įgalinti, palaikyti ir suvienyti mokinius (ir mokytojus), siekiant paskatinti tolerancijos didėjimą mokykloje bei diskriminuojamų grupių matomumą. Intervencija originaliai buvo sukurta LGBTQAI+ moksleivių matomumo ir priėmimo didinimui, tačiau ji tinka naudoti siekiant didesnio visų diskriminuojamų mokinių grupių matomumo ir priėmimo augimui. Intervencijos pagrindą sudaro aktyvių moksleivių veikla „Rainbow Challenge“ klubuose. Tai klubai skirti diskriminuojamų ir nediskriminuojamų grupių moksleiviams ir kuruojami mokytojų ar kitų mokyklos dar-

buotojų. Klubo veikla gali būti įvairi. Priklausomai nuo to, koku tikslu ir pagrindu klubas buvo įkurtas mokykloje – jame gali būti:

1. Organizuojamos veiklos, nukreiptos į švietimą, apie socialinius ir biologinius panašumus bei skirtumus, tarp skirtingų grupių moksleivių ir jų patiriamus sunkumus.
2. Organizuojamos veiklos, didinančios diskriminuojamų grupių matomumą ir skatinančios diskusijas jas liečiančiomis temomis.
3. Organizuojamos savitarpio pagalbos ir bendravimo grupės diskriminuojamoms grupėms priklausantiems mokiniams.

Aktyvių moksleivių ir mokytojų pasiekimas

Siekiant atrasti aktyvius ir prie programos vykdymo prisidėti norinčius mokyklos bendruomenės narius, Tolerantiško Jaunimo Asociacija (toliau – TJA) vykdo informacinę kampaniją apie „Rainbow Challenge“ klubus. Pagrindinis kampanijos tikslas – skleisti žinutę, kad „*Ne visi mokiniai mokyklose jaučiasi saugiai, bet tu gali tai pakeisti*“. Moksleiviai ir mokytojai yra skatinami dirbti kartu, siekiant užtikrinti geresnę mokymosi ir bendravimo atmosferą ugdymo įstaigoje.

Diskriminuojamoms grupėms priklausantys moksleiviai

Apie „Rainbow Challenge“ klubus moksleiviai yra informuojami per į diskriminuojamus asmenis nukreiptas socialinių tinklų grupes, pagalbos organizacijas, renginius tolerancijos tema. Pagrindinį vaidmenį informacijos sklaidoje atlieka TJA ir partneriai.

Nediskriminuojamoms grupėms priklausantys moksleiviai

Visi tikslinio amžiaus moksleiviai yra pasiekiami per reklamos kampaniją socialiniuose tinkluose (Facebook, Instagram, TikTok) bei plakatus mokyklose ar jaunimo pamėgtose laisvalaikio vietose.

Mokytojai

Mokytojai pasiekiami panašiais kanalais, kaip ir moksleiviai – per socialinius tinklus ir jų grupes, nukreiptas į mokytojų tarpusavio bendravimą, taip pat, elektroninių dienynų pagalba. TJA taip pat gali organizuoti tolerancijos mokymus mokytojams, kurių metu supažindina su diskriminacijos problema mokyklose, pristato „Rainbow Challenge“, kaip vieną iš būdų spręsti stigmatizacijos problemą mokykloje bei pateikia praktinių pavyzdžių, kaip galima mažinti diskriminaciją mokykloje. Šis metodas yra vadinamas modeliavimu ir jo tikslas yra padėti mokytojams pajusti, kaip švietimas diskriminacijos tema keičia jų pačių nuostatas ir įsitikinimus apie stigmatizuojamas moksleivių grupes (Bandura, 1997).

„Rainbow Challenge“ klubo veiklos metodikos užsakymas

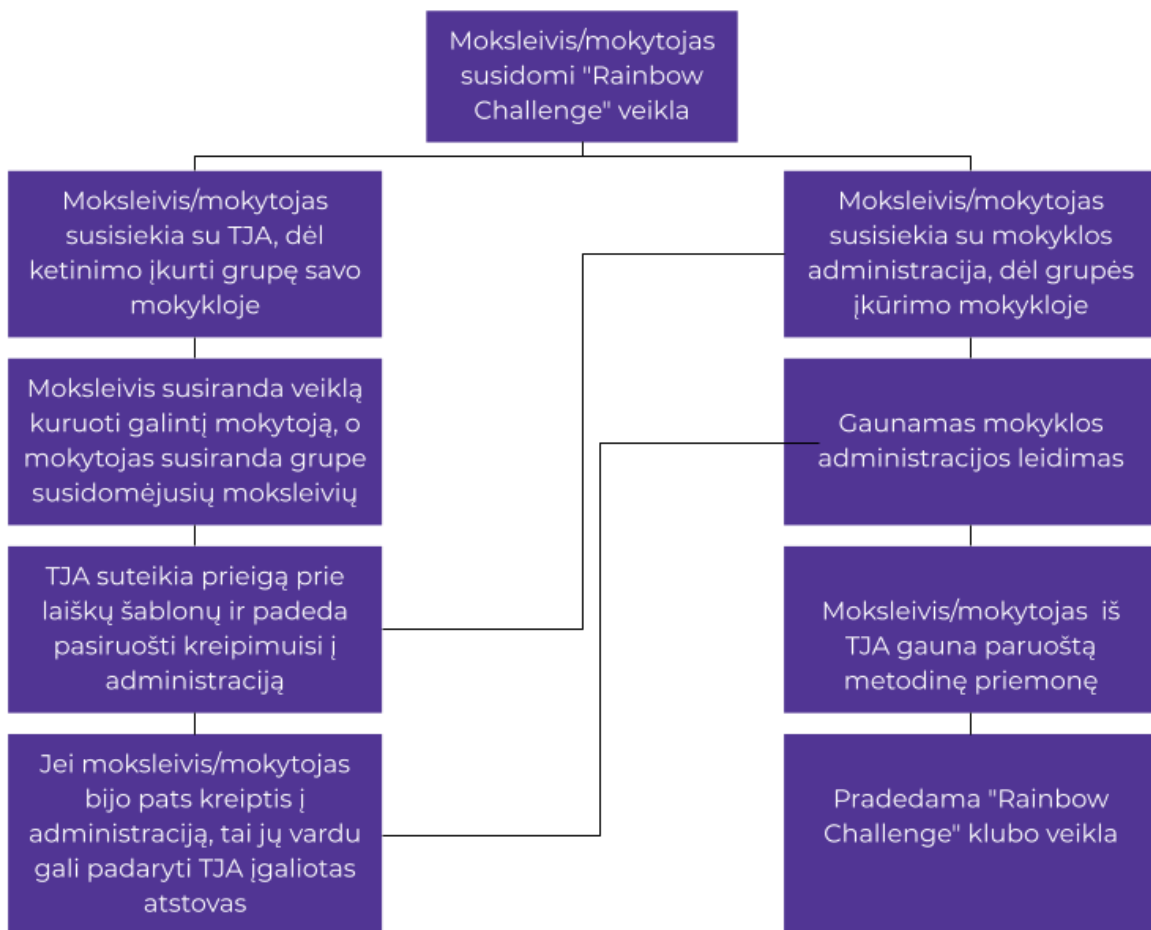
„Rainbow Challenge“ klubai mokykloje įkuriami mokinių iniciatyva, bent vienam mokytojui išreiškus savo palaikymą ir norą prisidėti prie klubo veiklos. Kilus mokinių iniciatyvai, projektą koordinuojanti Tolerantiško Jaunimo Asociacija padės įsteigti klubus mokykloje suteikdami teisinę pagalbą, duodami patarimus ir pasiūlydami galimas klubo veiklos variacijas, o taip pat padėdami moksleiviams susisiekti su kitose Lietuvos mokyklose veikiančių „Rainbow Challenge“ klubų nariais. „Rainbow Challenge“ klubo įkūrimu savo mokykloje susidomėję moksleiviai, el.paštu rainbowchallenge@tja.lt arba telefoninės programėlės „Rainbow Challenge“ pagalba gali kreiptis į TJA ir užsakyti veiklos metodinę priemonę. **Šią metodinę priemonę sudaro:**

1. Knygutė „Rainbow Challenge klubų veiklos pradžiamokslis moksleiviams“.
2. Lankstinukas, skirtas informuoti mokyklos administraciją apie „Rainbow Challenge“ klubų poreikį ir idėją.
3. Skrajutė, skirta supažindinti mokytojus su „Rainbow Challenge“ klubais.

4. Pavyzdinės reklaminės skrajutės ir plakatai.

Sudaryta metodinė priemonė remiasi požiūrio formavimo principais, kuriais siekiama tolerancijos ir anti-diskriminacijos temas įtraukti į kasdieninį mokyklos bendruomenės funkcionavimą bei skatinti pozityvios aplinkos kūrimą, emocinę paramą ir palaikymą diskriminuojamų grupių moksleiviams (Edelenbosch, et al., n.d.). Reklaminė „Rainbow Challenge“ kampanija remiasi įdomiosios edukacijos principais. Skrajučių ir plakatų žinutės yra šviečiamojo ir tuo pačiu linksmo bei patrauklaus dizaino, pritaikytos 15-19 m. amžiaus grupėms. Moksleivių ir (ar) mokytojų aktyvavimo eigos vizualizacija pareikiama grafike Nr. 1.

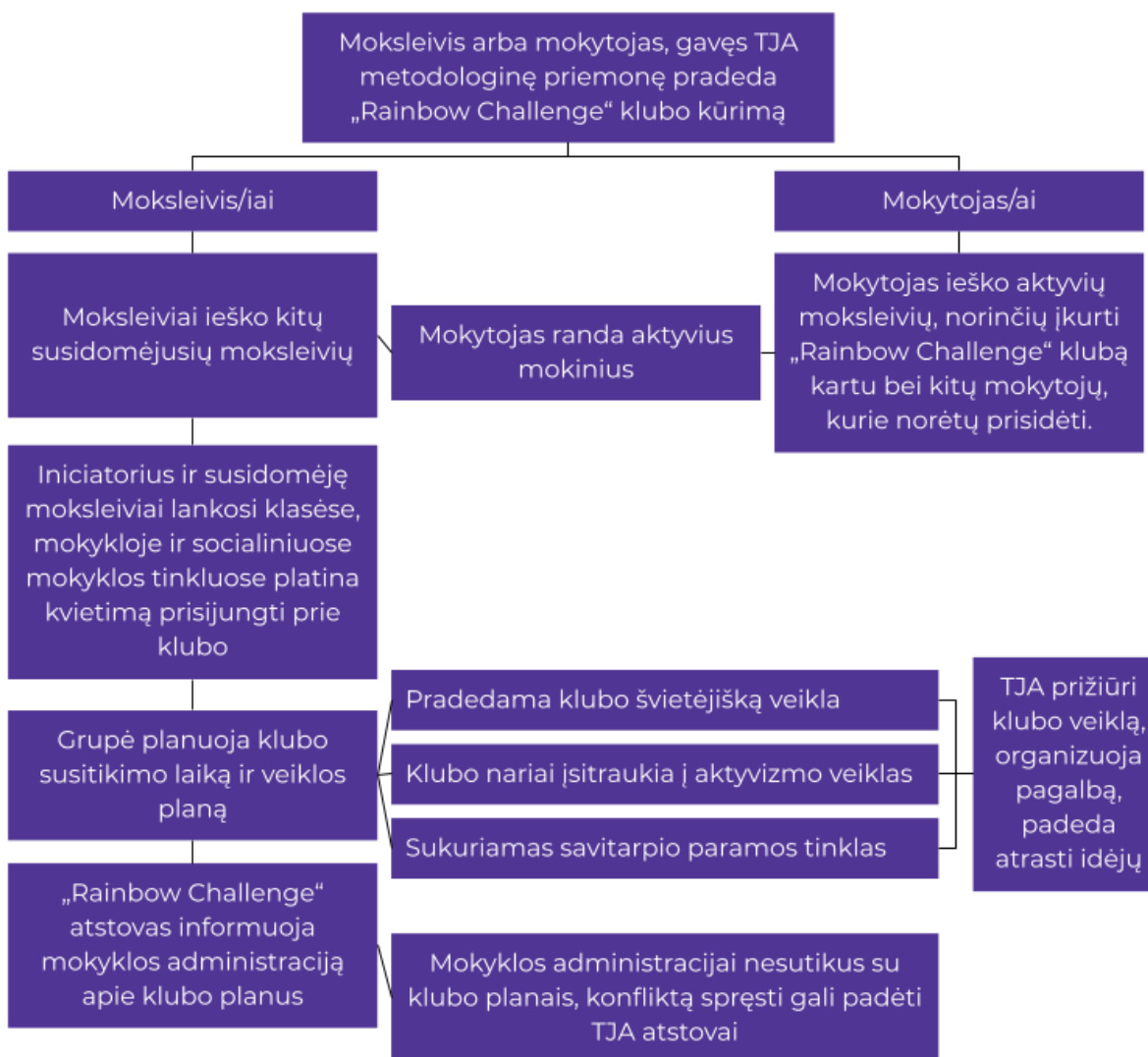
Grafikas Nr. 1 Moksleivių ir mokytojų aktyvavimo eiga

„Rainbow Challenge“ klubo įkūrimo eiga

Metodinės priemonės gavimas yra numatomas, kaip pirmas žingsnis „Rainbow Challenge“ klubo įkūrimo link. Jeigu iniciatyvos pradėti klubą ėmėsi mokytojas, pirmas žingsnis turėtų būti aktyvių moksleivių (ir kitų mokytojų), norinčių dalyvauti klube suradimas. Patys mokytojai neturėtų įkurti klubo – iniciatyva yra perduodama aktyviems moksleiviams, o mokytojai įkūrimo eigoje moksleiviams padeda suteikdami emocinę paramą ir išreiškdami palaikymą idėjai prieš mokyklos bendruomenę bei administraciją. Aktyvūs moksleiviai, siekiantys įkurti „Rainbow Challenge“ klubą turėtų užsiimti kitų, prisijungti norinčių moksleivių, tiek priklausančių, tiek nepriklausančių diskriminuojamoms grupėms, paieška. Atrasti bendraminčių moksleiviai gali lankydami klasėse ir pristatydami savo idėją, kabindami plakatus mokykloje ir dalindami skelbimus socialiniuose ir mokyklos tarpusavio bendravimo tinkluose. Surinkta moksleivių ir mokytojų grupė turėtų surengti savo pirmąjį susitikimą ir jame sukurti pirminį klubo veiklos planą. Veiklos plano kūrimui klubo nariai gali naudoti savo idėjas, arba remtis metodinėje priemonėje pasiūlytomis idėjomis. Pageidautina, kad grupę sudarytų bent vienas moksleivis ir vienas mokytojas ar mokyklos darbuotojas. Priėmus klubo veiklos planą, rekomenduojama jį suderinti su mokyklos administracija, atsižvelgiant į tai, kad administracijos pritarimas reikalingas siekiant daugumos veiklų įgyvendinimo. Mokyklos administracijai nepatvirtinus klubo veiklos plano, patys klubo nariai skatinami ieškoti bendro sutarimo tarp klubo ir administracijos. Nepavykus ginčo išspręsti, jį medijuoti gali padėti TJA atstovai. Klubo įkūrimo eigos vizualizacija pateikiama grafike Nr. 2.

Grafikas Nr. 2 „Rainbow Challenge“ klubo įkūrimo eiga

Grupės veiklų pavyzdžiai:

1. Į švietimą orientuotos veiklos – šias veiklas organizuoti gali patys klubo nariai, arba joms gali kviesti svečius iš TJA ar kitų tolerancijos ir diskriminacijos srityje dirbančių organizacijų. Pagrindinis šių veiklų tikslas yra siekis suteikti mokyklos bendruomenei žinių apie skirtingų grupių ypatumus, tolerancijos svarbą ir diskriminacijos pasekmes.

2. Į aktyvizmą orientuotos veiklos – tai gali būti bet kokios veiklos, kuriomis yra siekiama atkreipti dėmesį į diskriminacijos problemą mokykloje ir skatinami teigiami pokyčiai mokyklos bendruomenėje. Dauguma aktyvizmo veiklų yra paremtos dialogu grįstu atstovavimu, kadangi moksliniai tyrimai rodo, jog dialogai pagrįsti aiškiais ir konkrečiais argumentais yra vienas iš metodų, padedančių pasiekti efektyvius pokyčius (Galer-Unti et al., 2004; Weible & Sabatier, 2009 cit. Bartholomew et al., 2011).

3. Savitarpio paramos tinklo kūrimo veiklos – „Rainbow Challenge“ klubas gali tapti vieta, kurioje diskriminaciją patiriantys moksleiviai galės jaustis priimti ir pastebėti, susirasti draugų ir ugdyti savo socialinius įgūdžius. Tai pasiekti padeda savitarpio pagalbos grupių, kūrimas. Šiose grupėse moksleiviai gali dailintis kylančiais sunkumais ir išūkiams, organizuoti bendrą veiklą ir didinti savo emocines ir socialines kompetencijas. Kitų šalių patirtys rodo, kad tokių grupių suteikiama socialinė parama veikia 3 kryptimis: padeda sukurti naujus socialinius santykius, padeda sustiprinti jau turimus socialinius santykius (Heany & Israel, 2008 cit. Bartholomew et al., 2011) bei skatina nuomonės formuotojo mokyklos bendruomenėje atsiradimą (Eng et al., 2009 cit. Bartholomew et al., 2011).

Parama „Rainbow Challenge“ klubams

Lietuvos mokykloje įkurtas „Rainbow Challenge“ klubas yra koordinuojamas Tolerantiško Jaunimo Asociacijos. Pagrindinis asociacijos darbo su „Rainbow Challenge“ klubais tikslas yra kuo efektyvesnė ir sklandesnė klubo veikla. Veiklos sklandumo ir efektyvumo klubo nariams TJA padeda pasiekti dalindamasi žiniomis, materialinėmis priemonėmis ir suteikdama psichologinę bei teisinę pagalbą. „Rainbow Challenge“ klubų įsteigimas yra dalis jungtinio projekto „Rainbow Challenge“, už LGBT+ teises ir galimybes“, finansuojamo Aktyvių piliečių fondo EEE finansinio mechanizmo lėšomis.

Švietimo pagalba

Mokyklos į TJA kreiptis gali dėl edukacinių veiklų, skirtų kovai su diskriminacija ir stigmatizacija įgyvendinimo. Mokyklos taip pat gali naudotis TJA ir Lygių galimybių plėtros centro sukurtais bei Lietuvai adaptuotais tarpkultūrinio ugdymo pamokų planais bei idėjomis:

1. Bielskienė, J., Duoblienė, L., Tamulionytė, E. (2012). *Tarpkultūrinis ugdymas Lietuvos mokykloje: pagalba mokytojui*
2. Aleksejūnė, V., Pilinkaitė-Sotirovič, V., Valentinavičius, V. Viščinytė, M. (2010). *Įvairovei atvira mokykla: kodėl ir kaip siekti kultūrų dialogo*

Pagalba

TJA klubo nariams gali suteikti:

- ▶ teisinę pagalbą - susidūrus su diskriminacija, rašant oficialius kreipimosi raštus, tiriant neapykantos nusikaltimus mokykloje ir kt.
- ▶ psichologinę pagalbą - konsultuojant mokyklos bendruomenės narius, patyrusius patyčias ar diskriminaciją, pagalba vedant savitarpio pa-

ramos grupės, empatiškumo ir savęs priėmimo skatinimo užsiėmimai ir kt.

- ▶ kitą reikiamą pagalbą

Dalinimasis žiniomis ir patirtimi

Nacionaliniu mastu TJA organizuoja kasmetinius „Rainbow Challenge“ klubo narių susitikimus, kuriuose dalinamasi patirtimi ir sprendžiami kylantys sunkumai. Susitikimų programa priklauso nuo klubų narių išsakytų poreikių ir pageidavimų. Taip pat, TJA gali padėti skirtingų klubų moksleiviams tame pačiame mieste susitikti ir bendradarbiauti įgyvendinant renginius ar dalintis patirtimi savarankiškai.

Intervencijos plano pagrindimas

Aktyvių moksleivių ir mokytojų įsitraukimas

Į aplinką orientuotos, kolektyvinio elgesio pasikeitimo teorijos teigia, kad individualus elgesys lengviau pasiduoda pokyčiams, jei bendruomenės nariai kartu dirba ties jo pasikeitimu. Šis procesas yra vadinamas įgalinimu (Bartholomew et al., 2011 cit. Edelenbosch et al., n.d.). „Rainbow Challenge“ intervencijos siekis, kad aktyvūs moksleiviai ir mokytojai patys imtųsi iniciatyvos kurti klubus ir keisti situaciją savo mokyklose, irgi yra paremtas įgalinimo principu. Tikima, kad poreikis, kilęs iš mokyklos bendruomenės, o ne dirbtinai sukurtas išorės specialistų, bus labiau paveikus kitiems bendruomenės nariams.

„Rainbow Challenge“ veiklos įgyvendinimas

Klubo veikla nėra vienalytė ir skirtingos jos veiklos yra paremtos skirtingais teoriniais požiūriais bei idėjomis. Viena iš galimų „Rainbow Challenge“ veiklos specifikų yra mokyklos bendruomenės veiklos nukreiptos į stigmati-

zuojančio elgesio mokyklos bendruomenėje mažinimą (Meyer, 2003; Bartholomew et al., 2011, cit. Edelenbosch et al., n.d.). Stigmatizuojančio elgesio šaknys pastebimos mokyklos administracijos, mokytojų ir moksleivių veiklose ir pasisakymuose, kuriais siekiama atskirti, diskriminuoti ir sugrupuoti stigmatizuojamų grupių atstovus. Pavyzdžiui, žvalgomojo tyrimo metu, 16 metų moksleivis iš Lietuvos didmiesčio teigė, kad mokykloje „*administracija stipriai filtruoja mokinius, kurie savo seksualinę tapatybę reiškia meno būdu. Mokiniai buvo uždrausta tapyti piešinius*“, o 17 metų moksleivis iš mažo miestelio teigė, kad mokyklos administracija „*nebendradarbiauja esant konfliktams ir nesiima sankcijų net agresijos ar homofobinio smurto atvejais*“. Siekiant to išvengti, mokyklose turėtų būti skatinamas tarpkultūrinis ugdymas ir moksleivių bei darbuotojų unikakumo pripažinimas bei matomumas. Tai pagrindžia Asmens-aplinkos sutapimo (*angl. person-context fit*) teorija, teigianti, jog pozityvios interakcijos tarp aplinkos ir individo yra labiau tikėtinos tuomet, kai aplinkoje yra daugiau panašių asmenų – t.y. kuo daugiau žmonių mokyklos bendruomenėje atskleis savo diskriminuojamas tapatybes ir kuo daugiau apie jas kalbės, tuo lengviau bus mažinti diskriminacijos paplitimą (Moos, 1987 cit. Vitoroulis ir Georgiades, 2017). Kita galima klubo veikla yra socialinės paramos mokykloje didinimas. Remiantis į aplinką orientuotomis, kolektyvinėmis elgesio pasikeitimo teorijomis, tikimasi, kad rodomas socialinis ir emocinis palaikymas stigmatizuojamų grupių atstovams, pozityvaus grįžtamojo ryšio suteikimas ir informacijos, nukreiptos į stigmatizacijos mažinimą sklaida padeda sukurti tokią mokyklos aplinką, kurioje nebelieka vietos stigmatizacijai (Bartholomew et al., 2011 cit. Edelenbosch et al., n.d.). Šį procesą pastiprina modeliavimas (Bandura, 1997) – moksleiviai lengviau perima elgesį, apie kurį mokyklos administracija ir darbuotojai ne tik kalba, bet ir naudoja praktiškai, dėl to mokyklos darbuotojai turėtų vengti diskriminuojančių pasisakymų, rodyti paramą diskriminuojamoms grupėms ir užsiimti diskriminaciją mažinančios informacijos sklaida.

Galimi šalutiniai intervencijos efektai

Pastebima, kad turėdami galimybę, Lietuvoje gyvenantys diskriminuojamų grupių atstovai dažnai renkasi slėpti savo stigmatizuojamą tapatybę, bijodami neigiamos kitų asmenų reakcijos arba remdamiesi praeities patyrimu (LGL, 2015). Vienas iš šios intervencijos tikslų yra moksleivių įgalinimas atskleisti savo stigmatizuojamą tapatybę ir dalintis asmeninėmis istorijomis. Didėjant matomumui ir dažnėjant diskusijoms apie stigmatizuojamas tapatybes, gali padažnėti ir neigiamų atsiliepimų apie diskriminuojamas moksleivių grupes raiška, o savo istorijomis pasidaliję moksleiviai gali sulaukti patyčių bei neigiamų komentarų iš kitų moksleivių ir mokyklos darbuotojų. Taip pat, didėjant moksleivių iš diskriminuojamų grupių matomumui, mokykloje gali būti dažniau pastebimos diskriminacijos apraiškos ar problemos, su kuriomis šie moksleiviai susiduria. Tai gali lemti klaidingą įsitikinimą, jog šios problemos kilo iš matomumo didinimo. Iš tiesų, moksliniai tyrimai rodo, kad didėjantis matomumas leidžia atviriau kalbėti apie problemas, kurios mokyklos bendruomenėje pasireiškėdavo ir seniau, tačiau nesulaukdavo tinkamo dėmesio. Neigiamas požiūris į intervencijos sėkmę ir efektyvumą taip pat gali pasireikšti jeigu diskriminuojamų grupių moksleiviai mokykloje nesijaus pakankamai saugiai, kad galėtų viešai dalintis savo tapatybe ir patirtimi. Toks moksleivių pasyvumas, gali sukelti požiūrį, kad konkreti mokykla nesusiduria su diskriminacijos ir stigmatizacijos problema, nors iš tiesų, skirtingu lygmeniu ji egzistuoja kiekvienoje mokykloje.

Mokslinis metodikos kūrimo pagrindas

Dažniausia mokyklose taikomos prieš patyčias nukreiptos intervencijos (pvz: Sąmoningumo mėnuo, Tolerancijos savaitė) yra paremtos vertikalioji komunikacija iš viršaus į apačią – iniciatyva kyla iš mokyklos administracijos ar išorės organizacijų ir yra įgyvendinama mokinių lygyje. Pastebima, kad šis principas nėra labai efektyvus, kadangi dažniausiai mokyklos administracija ir mokytojai laiku nepastebi diskriminacijos apraiškų savo mokymo įstaigose

ir intervencijas vykdo ne bendruomenei aktualiu metu. Dėl to, remiantis kitų šalių patirtimi, „Rainbow Challenge“ intervencija yra paremta priešinga, vertikalia komunikacija iš apačios į viršų. Intervencijoje pagrindinė iniciatyva ir pokyčių motyvacija kyla iš žemesniosios grandies – moksleivių, kurie savo kasdienybėje susiduria su diskriminacijos apraiškomis bei geba paveikiai priėti prie savo bendraamžių. Šie moksleiviai turi didelę vidinę motyvaciją pokyčiams ir dėl savo asmeninės patirties yra ekspertai grupių stigmatizavimo ir tolerancijos svarbos klausimuose. Tyrimai rodo, kad siekiant diskriminacijos mokyklose sumažėjimo, didžiajai mokyklos bendruomenės daliai svarbu yra susipažinti su stigmatizuojamų grupių atstovais ir juos suasmeninti. Tačiau, Allport (1997) ir Lingiardi et al. (2005) tyrimai rodo, kad siekiant ilgalaikių pokyčių, susipažinimo neužtenka, svarbu yra ir teisingos informacijos apie diskriminaciją, jos pasekmes ir priežastis bei stigmazuojamas grupes suteikimas (cit. Edelenbosch et al., n.d). Nyderlandų patirtis rodo, kad kuo daugiau informacijos apie pažeidžiamų grupių egzistavimą mokyklos bendruomenėje turi moksleiviai, tuo paveikesnė jiems yra intervencija. Atsižvelgiant į tai, didelė reikšmė intervencijoje yra skiriama mokyklos bendruomenės informavimui apie ją sudarančių moksleivių grupes ir jų socialines tapatybes. Pagrindinis akcentas metodikoje yra suteikiamas mokinių aktyvumo ir įsitraukimo į žmogaus teisių aktyvizmą ugdymui. Tikimasi, kad įgyvendinant „Rainbow Challenge“ intervenciją, mokiniai prisidės prie vieni kitų atsparumo diskriminacijai ugdymo, skirtingų socialinių grupių problemų matomumo ir priėmimo.

Remiantis vertikaliu komunikacijos iš apačios į viršų principu, „Rainbow Challenge“ klubo nariams suteikiama visiška autonomija ir laisvė rinktis klubo veiklos kryptį. Klubo nariai patys sprendžia, kaip klubo įkūrimo ir veiklos procesas atrodys. Taip pat, jie geriausiai žino mokyklos aplinką, kuriai yra taikoma intervencija, dėl to gali pasirinkti tinkamiausius metodus saugios aplinkos kūrimui. TJA siekia koordinuoti Lietuvos mokyklose įsikūrusius

„Rainbow Challenge“ klubus ir padėti jiems spręsti iškilusius sunkumus, tačiau nesprenžia, kokios veiklos ir principai galioja atskiroje grupėje.

Kitų šalių intervencijos, naudotos metodikos rengime

Panašus intervencijos konceptas pirmą kartą buvo panaudotas Jungtinėje Amerikos Valstijose, „Gay-Straight-Alliance“ grupių kūrime dar 1988 m. „Rainbow Challenge“ intervencija remiasi šia JAV intervencija paremta, tačiau Europos mokyklų sistemai pritaikyta Nyderlanduose sukurta metodika, nukreipta į saugios mokyklos aplinkos kūrimą LGBTQAI+ moksleiviams. Dauguma šioje metodikoje minimų principų ir idėjų yra adaptuota pagal COC Netherlands sukurta intervenciją „Gay-Straight Alliances at schools“, gavus jos kūrėjų ir vykdytojų leidimą. Atsižvelgiant į Lietuvos situaciją ir paplitusią diskriminaciją bei stigmatizaciją ne tik seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu bet ir kitais aspektais (Jonutytė ir kt., 2009) „Rainbow Challenge“ yra nukreipta į platesnę moksleivių grupę – diskriminaciją dėl savo socialinės, tautinės tapatybės ar negalios patiriančius jaunuolius. Sudarytojai tikisi, kad mažėjant diskriminacijos paplitimui vienoje grupėje, mažės diskriminacijos paplitimas ir kitose stigmatizuojamose grupėse. Atsižvelgiant į šį metodikos ypatumą parinktas ir intervencijos pavadinimas – „Rainbow Challenge“ simbolizuojantis ne LGBTQAI+ paauglių bendruomenę išskirtinai, tačiau moksleivių bendruomenės įvairialypiškumą. Vaivorykštėje skirtingos spalvos dera viena su kita ir sukuria unikalų vaizdinį, dėl to taikant šią intervenciją yra tikimasi, kad ir skirtingų grupių moksleiviai mokės sugyventi tarpusavyje ir sukurti pagarba bei priėmimu paremtą bendruomenę.

Igyvendinimas

Priemonės ir edukacijos

„Rainbow Challenge“ klubo veikla yra paremta aktyvių bendruomenės narių iniciatyva, dėl to dauguma priemonių yra kuriamos pačių klubo narių. Tačiau klubo įsteigimo planą, metodinę medžiagą, galimus veiklų pavyzdžius ir informacinius lankstinukus mokiniais ir mokytojams, suinteresuoti moksleiviai gali užsisakyti iš Tolerantiško Jaunimo Asociacijos, el.paštu rainbowchallenge@tja.lt arba telefoninėje programėlėje „Rainbow Challenge“. Įsteigti „Rainbow Challenge“ klubai taip pat gali kreiptis į TJA dėl edukacijų ar užsiėmimo tolerancijos tema pravedimo mokyklose. Klubai, veikiantys skirtingose mokyklose, gali dalintis sukurtomis priemonėmis ir kiusiomis idėjomis tiek asmeniškai, tiek per TJA organizaciją, kaip tarpininką.

Reikalavimai klubo įkūrėjams, kuratoriams ir nariams

Visi 9-12 klasių moksleiviai gali įkurti „Rainbow Challenge“ klubą ugdymo įstaigoje. Klubo įkūrimo ir palaikymo veiklos planas atitinka šiame amžiaus tarpsnyje moksleivių turimas žinias ir įgūdžius, dėl to „Rainbow Challenge“ veiklos vykdymui ugdymo įstaigose nėra keliami išsilavinimo ar įgūdžių reikalavimai.

Visi mokyklose dirbantys mokytojai gali kuruoti „Rainbow Challenge“ klubo veiklą ar tapti jo nariais. Atskirais atvejais, klubo kuratoriais gali tapti ir mokykloje dirbantys specialistai, administracija ar pagalbinis personalas. Nors mokyklos darbuotojams nėra keliami išsilavinimo reikalavimai, tikimasi, kad „Rainbow Challenge“ klubo kuratorius turės tam tikrus įgūdžius ir asmenybės savybes. Kuratorius privalo gebėti dirbti su paaugliais, mokėti reaguoti į jiems iškilusius klausimus bei įgalinti moksleivius inicijuoti klubo veiklą. Kuratoriai neturėtų perimti klubo iniciatyvos, o tik padėti moksleiviams susidūrus su klausimais ar išūkiais. T.y. kuratorius užima palaikančią, įgalinančią ir

aktyvuojančią, bet ne vadovaujančią rolę klubo veikloje.

Rekomenduojama klube turėti ir mokinių tėvų atstovą. Juo gali tapti, bet kurio klubo nario tėvai ar globėjai, o taip pat tėvai ar globėjai, kurių vaikas nepriklauso „Rainbow Challenge“ klubui.

Klubo veiklos kokybės užtikrinimas

Klubo veiklos priežiūra ir įvertinimas

TJA fiksuoja „Rainbow Challenge“ klubų veiklos progresą šiais būdais:

1. Įpareigoja klubų vykdytojus užpildyti internetinę apklausą po įvykdyto renginio mokykloje. Internetinės apklausos nuorodą TJA pateikia asmeniškai kiekvienam klubui.
2. Organizuoja kasmetines „Rainbow Challenge“ konferencijas, kuriose kviečiami dalyvauti visų „Rainbow Challenge“ klubų narių atstovai. Konferencijų temos priklauso nuo klubų narių poreikių.
3. Įpareigoja klubų vykdytojus fiksuoti vykdytas veiklas metiniame veiklos žurnale.
4. Organizuoja palaikomuosius susitikimus su atskirų klubų narių atstovais.
5. Suteikia grįžtamąjį ryšį ir atsakymus į klubo narių klausimus pagal poreikį, el.paštu, socialiniuose tinkluose, telefonu arba gyvai.

Klubo veiklos prielaidos

1. Mokinių iniciatyva

Nors klubo įkūrimo iniciatyva gali kilti tiek iš mokinių, tiek iš mokytojų, tikslinė intervencijos grupė yra moksleiviai. „Rainbow Challenge“ klubas turėtų būti suprantamas, kaip aktyvių moksleivių grupė, tarp moksleivių skatinanti diskusijas apie mažumų grupėms priklausančius moksleivius ir jiems kylančius išūkius, tolerancijos ir priėmimo svarbą. Mokytojai klubo veikloje

užima tik palaikančiąją rolę. „Rainbow Challenge” negali būti inicijuojamas iš viršaus į apačią – iniciatyva privalo kilti iš moksleivių, o ne iš mokyklos administracijos. Mokyklos administracija negali įkurti „Rainbow Challenge” ar viena pati organizuoti „Rainbow Challenge” veiklą, nes ši metodika remiasi bendraamžis-bendraamžiui konceptu.

2. Palaikymas

„Rainbow Challenge” veiklai yra svarbus mokyklos administracijos palaikymas ir pagalba. Teoriškai, kiekvienas moksleivis gali pats pradėti „Rainbow Challenge” klubą, nes jis nėra laikomas oficialiu būreliu. Tai gali būti klubas, kuriame moksleiviai suteikia paramą ir palaikymą bendraamžiams, priklausantiems diskriminuojamoms grupėms bei savo aplinkoje neformaliai diskutuoja apie neigiamas diskriminacijos ir patyčių pasekmes. Tačiau be mokyklos administracijos palaikymo, nėra galimybės organizuoti oficialius renginius mokyklos mastu, platinti skrajučių ir plakatų ugdymo įstaigoje, rengti informacines paskaitas. Šioms veikloms yra būtinas atskiras mokyklos administracijos sutikimas, išskyrus atvejus, kai klubo įsteigimo metu su mokyklos administracija buvo susitarta kitaip.

3. Mokytojų dalyvavimas „Rainbow Challenge” klubo veikloje

Savaime, mokytojo dalyvavimas klubo veikloje nėra privalomas, tačiau tai padeda užtikrinti efektyvesnę „Rainbow Challenge” klubo veiklą. Ugdymo įstaigose esantys mokytojai suteikia savalaikį palaikymą moksleiviams. Šis palaikymas yra kur kas direktyvesnis nei tas, kurį gali suteikti TJA ar kitos socialinės organizacijos bei asmenys nepriklausantys mokyklos bendruomenei. Taip pat, mokytojai gali užtikrinti „Rainbow Challenge” klubo veiklos tęstinumą. Aktyviems moksleiviams baigus ar planuojant baigti mokyklą, klubui priklausantys mokytojai gali užsiimti aktyvių moksleivių, galinčių perimti klubo veiklos valdymą, paieška ir įgalinimu.

4. Minimalūs reikalavimai

„Rainbow Challenge” yra iniciatyva, kurioje vadovaujamosi tikslo nusistatymo principu. Klubas bendrai išsikelia jiems svarbų tikslą ar tikslus, kurio sieks savo gyvavimo laikotarpiu. TJA gali pateikti į švietimą, aktyvizmą ir paramą orientuotų veiklų pavyzdžius. Atskiri klubai gali pasirinkti vykdyti veiklas iš visų trijų grupių, iš kelių iš jų, arba sukurti veiklas nepriklausančias šioms kategorijoms, tačiau nukreiptas į diskriminacijos mažinimą ir/ar tolerancijos skatinimą ugdymo įstaigoje. Rainbow Challenge metode yra numatyta, kad moksleiviai patys išsikelia tikslus ir nusimato, kokias veiklas turi atlikti šiems tikslams pasiekti. Atsižvelgiant į šį principą, nėra galimybės nustatyti minimalius veiklų reikalavimus „Rainbow Challenge” klubams. Tačiau yra tikimasi, kad „Rainbow Challenge“ klubo veikla bus paremta mokinių iniciatyva, kuruojama bent 1 mokytojo ar mokyklos darbuotojo, turės mokyklos administracijos palaikymą ir atliks bent vieną suplanuotą veiklą.

Naudota literatūra

Asociacija LGL. (2013). **Žodynėlis**. Prieiga internete: <https://www.lgl.lt/zmogaus-teises/naudinga-zinoti/zodynėlis/>

Asociacija LGL. (2015). **NEMATOMOS PATYČIOS: tyrimo Lietuvos mokyklose rezultatai ir rekomendacijos**. Prieiga internete: <https://www.lgl.lt/assets/Patyciu-leidinys-internet.pdf>

Bandura, A. (1997). **Self-efficacy: The exercise of control**.

Bartholomew, L.K., Parcel, G.S., Kok, G., Gottlieb, N.H. & Fernández, M.E. (2011). **Planning health promotion programs: An intervention mapping Approach**. San Francisco: Josey-Bass.

Cairns, B., McClatchey, K. (2013). **Comparing children's attitudes towards disability**. *British Journal of Special Education*, 40(3), 124-129.

Čekanavičiūtė, K. (2011). **Mokinių su negalia integracijos strategijos gairės bendrojo lavinimo mokykloje**. Magistro darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

Deveaux, F. (2016). **Counting the LGBT population: 6% of Europeans identify as LGBT**. Prieiga internete: <https://daliaresearch.com/blog/counting-the-lgbt-population-6-of-europeans-identify-as-lgbt/>

Edelenbosch, G. J., Emmen, M., Ricardo. M. (n.d). **Gay – Straight Alliances At School**.

European Commission. (2019). **Eurobarometer on the social acceptance of LGBTIQ people in the EU – 2019**.

FRA. (2020). **Pride versus prejudice: LGBTI people in the EU today**.

[Jonutytė, I., Rupšienė, L., Šmitienė, G., Merfeldaitė, O., Indrašienė, V., ir kt. \(2009\). Galimos diskriminacijos apraiškos bendrojo lavinimo mokykloje.](#)

Kriaučionytė, D. (2014). **Homoseksualių asmenų savijautos ir savo sveikatos vertinimo sąsajos socialinės aplinkos kontekste**. Magistro baigiamasis darbas, LSMU. Kaunas.

Kwon P. (2013). **Resilience in lesbian, gay, and bisexual individuals**. *Personality and Social Psychology Review*, 17(4), 371-383.

Lietuvos Statistikos Departamentas (2011). **Lietuvos gyventojai 2011 metais**. Prieiga per internetą: <https://tmde.lrv.lt/lt/tautines-bendrijos/statistika>

Skaburskytė, I. (2008). **Tautinių mažumų psichologinės adaptacijos lietuviškose mokyklose ypatumai**. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus Universitetas.

Spears Brown, C. (2015). **The Educational, Psychological, and Social Impact of Discrimination on the Immigrant Child**. Migration Policy Institute.

Vitoroulis, I., & Georgiades, K. (2017). **Bullying among immigrant and non-immigrant early adolescents: School-and student-level effects**. *Journal of adolescence*, 61, 141-151.

Katinaitė, R. Tolerantiško Jaunimo Asociacija. (2021). **LGBTQ+ moksleivių situacijos mokykloje tyrimas**. Rankraštis.

© Tolerantiško Jaunimo Asociacija
© Labdaros ir paramos fondas Frida